

**WERK
PLAATS**

Bulo

WERK PLAATS

Bulo

BULO
BLARENBERGLAAN 6
INDUSTRIEZONE NOORD
BE - 2800 MECHELEN
TEL. +32 15 28 28 28
FAX +32 15 28 28 29
BULO.COM
LOVEWORK@BULO.BE

INHOUD

INTRO	6
ESSAY	15
DESIGNERS	37
AMBACHT	121
WORK	141
CARTE BLANCHE	159
MECHELEN	175

N
TR
O

WAAROM JE MAAR BETER KOPPIG BENT

Over het belang van vakmanschap en creatie

Bulo viert zijn vijftigste verjaardag. En kan terugkijken op een rijk verleden. Bulo heeft de voorbije decennia vanuit Mechelen bakens verzet voor de hele industrie. Met steeds nieuwe ontwerpen en doorgedreven vakmanschap. Dat is prachtig. Maar niet voldoende.

Wie alleen in de achteruitkijkspiegel kijkt, weet niet waar hij naartoe gaat. En laat dat nu altijd de sterkte zijn van Bulo. We hebben al veel avonturen beleefd door te ontdekken, en met gedrevenheid aan de weg getimmerd. Wars van wat men van ons verwachtte. Met het oog op wat zich rondom ons afspeelde. En met het oog op wat we steeds denken dat nog zal gebeuren. Met een echte obsessie om oplossingen te vinden om het werken van iedereen aangenamer, efficiënter en unieker te maken.

Er zijn geen geheimen om het verschil te maken. De troeven van Bulo zijn duidelijk. Familiaal aandeelhouderschap, korte beslissingslijnen, snel reageren, risico's durven nemen. Geen rekenschap moeten afleggen aan zware structuren, geen slaaf zijn van steeds veranderende speculaties.

De wereld van het ondernemen drijft ons. We koesteren de begeestering die loskomt bij het gevoel van vrijheid, bij ruimte voor intuïtie. Die begeestering heeft zich genesteld in de vele mannen en vrouwen die dagelijks Bulo maken. Mannen en vrouwen die trots zijn om in een lokaal bedrijf met internationale verankering te werken. Maar die ook de liefde voor het hout koesteren. Een warm materiaal in een wereld van koude automatisering, waar het compromis en pragmatische ratio hoogtij vieren. Hout blijft koppig zichzelf: een levende materie die zich niet laat dwingen. Hout dwingt wel zelf: hout dwingt je tot een liefdevolle omgang. In tijden waarin grondstoffen en gewassen versralen door de druk van onze industriële massa, is hout voor ons een vrijplaats. Wie hout koestert, koestert ambacht.

Vergeeten waarden houden we actueel. Omdat we zelf ook koppig zijn. We verzanden niet in gemeenplaatsen. Duurzaamheid, iedereen neemt het woord in de mond. Soms terecht, maar soms ook zonder verdere inhoud. Als we niet opletten, wordt het een van de meest gebruikte marketingtermen. Wie hout bewerkt, kan niets aan met holle bewoordingen. Zelf benoemen we onze ambitie als reparabiliteit. Zaken met je handen kunnen maken, een strijd aangaan met de wegwerpmaatschappij. Producten kunnen voelen, bewerken, verfijnen, het is waarschijnlijk een van de belangrijkste uitdagingen voor de komende decennia. Kijk naar onze tafel *O Mr. President*. Ze verenigt al onze waarden.

De crisis creëert nieuwe opportuniteiten. Dat mensen in deze tijden teruggrijpen naar essentiële waarden, ook op het werk. Omdat de wereld verandert. Anders dan we soms denken. We zijn ervan overtuigd dat de theorie van het onpersoonlijke flexibele werken heeft afgedaan. Omdat we waar dan ook toch onze eigen omgeving willen blijven kennen. Maar tegelijkertijd weten we dat we niet meer op één enkele plek werken. Werk is een stroom. Thuis, op kantoor, in hotels, luchthavens, in de wagen, door de blijvende bereikbaarheid zijn we constant aan de gang. En in die beweging blijven we ernaar streven om het verschil te maken door die zaken ter hand te nemen die zelf ook het verschil maken. Al was het maar om jezelf of je medewerkers te belonen door iets moois en goeds uit te kiezen. De beste investering, want de verhoging van productiviteit en rendement is enorm. Juiste meubelen kiezen is een daad van respect, een hoger goed.

Respect voor het werken. Het lijkt evident. En toch, als we niet opletten vervaagt de notie. In dit deel van de wereld zien we het idee dat we het voorrecht krijgen om te werken, wegglijpen als zand tussen onze vingers. Men spreekt al te snel over verworvenheden, rechten. Daar gaan we tegenin. Het is onze plicht voor de toekomstige generaties om werk weer hoog in het vaandel te dragen. Met trots. Innovatie en ambitie, dynamiek en creatie, het zijn geen scheldwoorden. Wij kiezen voor deze woorden. Bewust. Met onze vele medewerkers in Mechelen en over de grenzen heen zullen we blijven kijken door onze voorruit. We zullen ons blijven buigen over hoe het verder zal gaan met het werken in de toekomst. Of het nu in werkplaatsen zal zijn of in multigeneratiewoningen. Want we geloven dat ons werk en onze producten fundamenteel de evoluties die we doormaken kunnen ondersteunen. We blijven dit doen met een streven naar innovatie, naar esthetiek en functionaliteit. Met een lach, want humor blijft ontwapenend. Maar bovenal eigenzinnig, want dit is en blijft ons handelsmerk. En eigenzinnigheid zal meer dan ooit het verschil maken.

We hopen dat u evenveel plezier zult beleven aan dit boek als wij hadden om het te maken. En dat **Werkplaats Bulo** in de goede traditie van ons huis een referentiepunt zal zijn voor uw werkomgeving. Waar die ook moge zijn.

DIRK BUSSCHOP & CHRISTIAN SALEZ
Bulo

Love

W

RK !

1963

Oprichter Walter Busschop ontwerpt een klasseerwagentje op wielen. De opbrengsten van de verkoop investeert hij in de opstart van een eigen bedrijf in kantoormeubelen. De naam? Bulo.

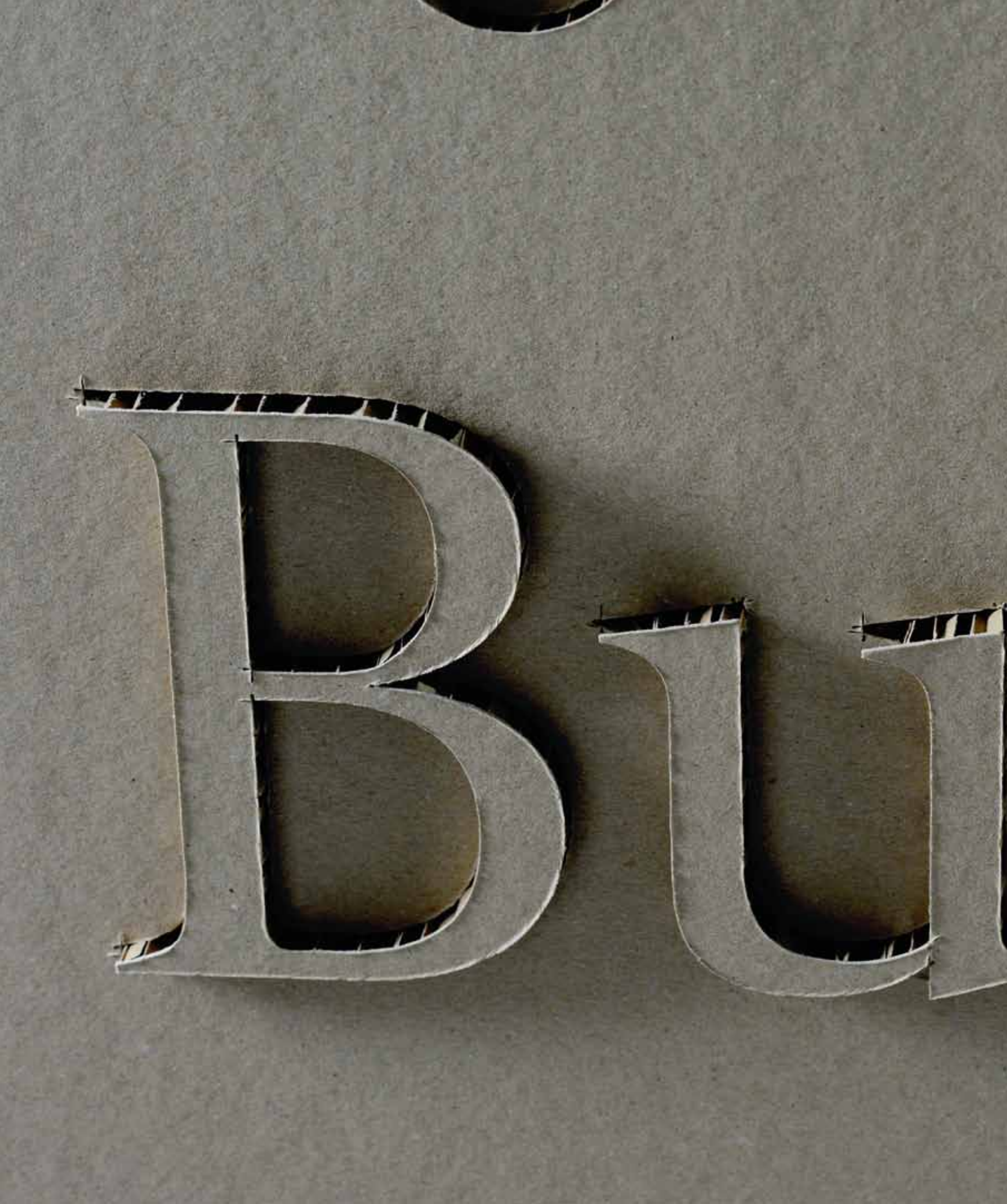

Een opmerkelijke marketingcampagne waarbij mensen een gratis 'Bulo'-verfbeurt voor hun voertuigen aangeboden krijgen. Het merk domineert zo jarenlang de Belgische autowegen met iconische zwarte auto's.

1970

‘Behalve liefde is er niets dat zoveel zin kan geven aan ons bestaan als werk.’ Het citaat van Alain de Botton kan verbazen, maar schuurt heel zeker tegen de realiteit aan. Ons kantoorleven is belangrijker dan het lijkt. Net als de plek waarin we dat leven leiden. Of was het toch lijden?

E SS AY

GeLUK **OP**

de

werk
 v
 vloer
 er ...

Denk aan een t r e i n.

Een o c h t e n d t r e i n.

De vuilnisbakken geleegd,
 de geur van **ZWARTE** koffie.

Hoewel haast elke stoel bezet is, heerst er een vredige

s t i l t e .

Enkel
het
geritsel
van
een
krant,

het
getik
op
een
klavier

of

de
stem
van
de
controleur

kan
deze
stilte,
die

hoopvol
is

en

vol

verwachtingen,

door-----breken.

Sommige reizigers laven zich aan de verhalen van ongelukkigen die de krant haalden, of aan de jongste capriolen van de kopstukken uit de politiek. Andere zijn de werkdag al begonnen en op hun voorhoofd ligt een denkfrons, in hun blik zien we opperste concentratie. Buiten doet de zon haar best om dit tafereel van een bevallige lichtinval te voorzien. Het lijkt wel een schilderij, een verbeelding van de meest doelgerichte reis, vrij van zorgen en kwellingen.

In *Ode aan de arbeid* (2009) beschrijft Alain de Botton de ochtendrituelen van treinpendelaars. De rit spoelt hun hoofd vol nachtelijke dromen schoon. Dan 'wordt de ophaalbrug naar de nacht opgetrokken', schrijft de filosoof. De trein, die zo vastberaden, zonder het minste spoor van aarzeling, op zijn bestemming afstevent, is de plek waar de pendelaar zich klaar maakt voor de dag. Gladgeschoren, getrimd, opgemaakt. Het voelt als een nieuw begin, een belofte.

Wanneer de trein tot stilstand komt, wordt de betovering verbroken. Als sprookjesfiguren, wakker gekust uit een honderdjarige slaap, schieten de reizigers in actie. De dag is begonnen.

De Bottons forenzenrit brengt hem naar een Londense accountancyfirma waarvan de kantoren uitkijken op de Thames en de Tower Bridge. Het is een gloednieuwe plek, er valt niet één spinnenweb te bespeuren. De rode leren banken in de gigantische hal ontvangen de bezoekers van wie enig geduld wordt verwacht; de werknemers hebben het druk en zijn belangrijk. Driedubbel glas, ergonomische stoelen, *smart boards* en gigantische voorraden markeerstiften: niets wordt hier aan het toeval overgelaten. Voor de Botton, die als schrijver niet vertrouwd is met het kantoorleven, doet de ruimte bevreemdend aan. Kort na verschijning van zijn boek sprak ik de Botton en hij vertelde over de tegenstrijdige indrukken die de firma op hem maakte: 'Het was een plek met een aparte taal, een geprivilegieerde enclave. Alles was er schoon, saai ook. Net als in bibliotheken kon je er een erotische onderstroom detecteren. Het was een bizarre ervaring om er rond te hangen.'

Bladerend door het boek van de Botton, dat ook foto's bevat, begrijpen we wat de schrijver bedoelt. Ver-

die-

ping-

en

waarvan de

HOOGSTE

in het wolkendek

v e r d w i j n e n ,

l
i
f
t
e
n die ontworpen lijken om

r o m a n t i s c h e v o n k e n

te laten overslaan, toegangspoorten die met een scifi-achtige efficiëntie openen en sluiten: dit kantoor is een plek waar je verdwaalt, waar je je verwondert. De Botton spreekt van ‘de stille charmes van kantoren, met hun intrigerende mengeling van kameraadschap, intelligentie en nutteloosheid’. Hij heeft het over een ideeënfabriek, een oord waar lustgevoelens opflakkeren omdat ze in zakelijke ruimtes verboden zijn.

Er is niet zoiets als **HET K**antoorleven.

Of liever:

er zijn **vele** kantoorlevens mogelijk

en het ene is aantrekkelijker dan het andere. Laten we een kijkje nemen in een oord met minder elegante aspiraties. Er is geen uitzicht op een eeuwenoude rivier. De meubelen zijn aftands en ze ruiken vies in het warme seizoen. De airco is er net zo grillig als de kantinekost voorspelbaar is en de kopieerruimte nodigt niet uit tot erotische escapades. Het is een muf hok met een nukkige bewoner. Enkel de oudgedienden weten het apparaat aan de praat te krijgen, wanneer het weer eens kuren heeft. Aan de muren hangt geen moderne kunst, de bureaustoelen lokken hernia’s uit en de pc’s zijn oude bakken. Alles is er grijs, kikvorsgroen.

We zien deze kantoren in boeken, series, films. Hoeveel verhalen kennen we niet waarin de monotonie van het kantoorleven op de korrel wordt genomen of juist het voorwerp vormt van spot? De koffiedame die om stipt 10 uur langskomt, de ellenlange vergaderingen met absurde agendapunten, de directeur die geen voeling heeft met wat er gebeurt op de werkvloer. Een serie als *Debiteuren Crediteuren* maakt van saaiheid geweldige komedie. In *The Office* is de komedie minder uitzinnig en zijn de personages realistischer. Er schuilt veel tristesse onder het oppervlak, veel hoop ook. Het is vooral dat laatste ingrediënt dat ervoor zorgt dat we blijven kijken. We hopen van sommige

personages dat ze geluk vinden. De Botton schrijft dat we ervan overtuigd zijn ‘dat er behalve liefde niets is dat zoveel zin kan verlenen aan ons bestaan als werk’.

Het idee dat werk gelukkig moet maken, ontstond pas in de renaissance. Volgens Aristoteles waren een betaalde baan en geluk onverenigbaar en denkers uit het vroege christendom zagen noeste arbeid zelfs als boetedoening voor Adams zonden. Vanaf de renaissance waait er een andere wind. Zo was Michelangelo vol lof over de waarde van praktische bezigheden. Ook de 18e-eeuwse *Encyclopédie* van Diderot en d’Alembert zorgde ervoor dat ambachten en werkzaamheden in een positief daglicht kwamen te staan. De overtuiging dat werk geluk brengt, drong steeds meer door in ons gedachtegoed.

Op zich is daar niets mis mee, vindt de Botton. Alleen is het haast onvermijdelijk dat onze hooggespannen verwachtingen af en toe uitmonden in desillusie. De Botton vindt troost in de protestantse leer waarin elke vorm van arbeid – zelfs het

v e g e n

van de stoep – waardevol is. Het gaat niet om wat je doet, maar hoe je het doet. Nederigheid en barmhartigheid kan je net zo goed in een winkel als in een klooster uitoefenen. Deze visie staat haaks op het katholieke wereldbeeld waarin enkel priesters waarlijk zinvolle taken zouden verrichten. De vraag is natuurlijk of de protestantse gedachte ook soelaas biedt in een omgeving die troosteloos is, bij een baan die geen enkele uitdaging vormt.

Zo een plek is het belastingkantoor dat de locatie vormt voor *De bleke koning*, de laatste roman van David Foster Wallace. Het kantoor staat vol tupperwaredozen met verstorven lunchpakketten. Wallaces boek heeft geen conventionele plot, want dat is onmogelijk: het kantoor is nu eenmaal een plaats waar geen leven of bezieling mogelijk is. Wallace stelt de vraag of de dood zich voelbaar kan maken op een plek waar het leven geen toegang vindt. Is het toeval dat een werknemer vier dagen dood in zijn stoel zit, voor iemand hem opmerkt?

‘Ik wou een aspect van ons leven in beeld brengen dat we enkel kennen van de economiepagina’s uit de krant’, vertelt de Botton tijdens ons gesprek. ‘Waarom denken schrijvers en kunstenaars er zo weinig aan om het leven in een fabriek, in een kantoor te bezingen?’

Net als de Botton verwondert de Canadese schrijver Douglas Coupland zich erover dat het zo stil is rond het kantoorleven. ‘Het verbaast me dat er niet wekelijks 50 nieuwe boeken over dit onderwerp verschijnen’, stelde hij in een interview uit 1998 met *The Times*.

Coupland werd in 1991 beroemd met de roman *Generatie X – Vertellingen van een versnelde cultuur*. Een generatie X'er is geboren tussen 1960 en 1975. Hij of zij weet niet goed welke kant het met het leven uit moet, is gefascineerd door technologie, maar kampt ook met gevoelens van vervreemding. In zijn verhalen laat Coupland zijn generatie X'ers vaak neerstrijken in kantoren. *Microslaven* speelt in 1996, wanneer nog haast niemand heeft gehoord van eBay of Google. De personages werken bij Microsoft. Het zijn *geeks* met een hoge aaibaarheidsfactor. Ze leven op een dieet van Subwaysandwiches en Honey Nut Cheerios. Ze laten zich vinnige *oneliners* ontvallen als 'Screensavers zijn de macramé van de jaren 1990'.

Tien jaar na de verschijning van *Microslaven* publiceerde Coupland *JPod*. Je kan deze roman omschrijven als een *Microslaven* voor het Googletijdperk. De JPod'ers hebben de internethype van de jaren 1990 gemist. 'Ik mis de mogelijkheid van iets Apple-achtigs te doen, iets één-punt-nullerigs', mijmert een van de werknemers van het bedrijf dat computerspellen maakt. Er valt geen geld meer te verdienen in de *game industry* en de Jpod'ers krijgen de weinig uitdagende opdracht om een schattige schildpad te verwerken in een stoere game over *skaters*.

Stuk voor stuk zijn het licht autistische nerds die hun armen niet graag aan het zonlicht blootstellen en die vol nostalgie mijmeren over het kodaktijdperk. Coupland laat zien dat er op kantoor minder gewerkt wordt dan wenselijk is. Zijn personages surfen naar starswithoutmakeup.com, ze downloaden oude afleveringen van *Melrose Place*. In hun winterbleke lijven schuilt een romantisch hart. Ze zetten een ironische tronie op maar hunkeren naar vervulling.

'Iedereen die werkt, verlangt ernaar om iets van zichzelf in het werk te leggen', vertelde de Botton mij. 'Al ben je een boekhouder of een arbeider in een koekjesfabriek, toch zoek je naar manieren om je stempel te drukken. Je probeert orde aan te brengen in de chaos, je wil dat op jouw manier doen.'

In *Microslaven* hebben de werknemers te weinig het gevoel dat hun arbeid iets over henzelf vertelt. Ze verlaten Microsoft en richten zelf een bedrijfje op. Ook in *JPod* overheerst het gevoel dat elke werknemer inwisselbaar is, vervangbaar. 'Jullie zijn luxeversies van fruitvliegjes', lezen we. Dit is de mening van Kaitlin, de nieuwkomer op de werkvloer die met een frisse blik naar haar collega's kijkt. Haar oordeel is genadeloos. Ze heeft het over 'mensen die gedoemd zijn de rest van hun leven door te brengen in een donkere oksel van een entertainmentbedrijf'. De JPod'ers zijn minder idealistisch dan de Microslaven: ze gaan voor het geld en niet voor hun idealen.

In de creatieve industrie bevolken slungels met *hoodies* en gymschoenen de werkvloer. Ze eten Dorito's en gaan te weinig naar de kapper. Tenminste, zo gaat het

eraan toe als we Coupland mogen geloven. Gaan we terug naar de jaren 1950 en 1960, dan komt er een andere creatieve werkvloer in beeld. De dames en heren uit de serie *Mad Men* over een reclamebureau op Madison Avenue, New York, lijken net van een *fotoshoot* te zijn geplukt. De vrouwen hebben gelakte nagels, onberispelijke coiffures, verrukkelijk gestifte lippen. De mannen dragen pakken, hebben gelikte brylcreamharen, geen stoppelbaard. De glamour van de spelers is bedwelmend. Het gerinkel van ijs in zware whiskyglazen. De verleidelijke oogopslag van de rondborstige secretaresse. *Mad Men* maakt het kantoorleven sexy, bezwerend, een broeierig gebeuren. De erotiek, die volgens de Botton meestal onderhuids blijft, neemt hier concrete vormen aan.

Niet alleen de acteurs in de serie zien er aantrekkelijk uit, ook hun kantoren zijn geen saaie grijze dozen. De partners van de firma hebben hippe kunst aan de muren hangen, ze hebben de vinger aan de pols. Het kantoor van Roger Sterling staat vol meubelen en lampen die afkomstig lijken uit een vintagezaak met sixties-antiek. Is de schoonheid waarmee Sterling zich omringt een afspiegeling van zijn ziel of moet het decor hem er net aan herinneren dat er meer is in het leven dan alcohol en jonge vrouwen?

'Door een lelijke kamer kunnen onze vage vermoedens dat het leven onvolmaakt is heel concreet worden, terwijl een zonovergoten vertrek met honingkleurige kalkstenen juist de meest hoopvolle facetten van ons wezen kan versterken', schrijft de Botton in *De architectuur van het geluk* (2006). De gedachte dat een huis met een plankenvloer als een ijsbaan en een uiterst verfijnd glasraam bewoners herbergt die even nobel en elegant zijn als het pand waarin ze wonen, is aantrekkelijk, maar de Botton stelt ze meteen bij. Moordenaars en sadisten kunnen net zo goed hun intrek nemen in een prachthuis.

In De **A**rchitectuur
van
het
g^{el}uk

schetst De Botton de geschiedenis van de architectuur die in de 18e eeuw, met de komst van ingenieurs, een radicale wending nam. Ingenieurs waren niet geïnteresseerd in bouwkunst, wel in bouwkunde. Ze gingen op zoek naar regels en basisprincipes die een vaste leidraad konden vormen in hun werk.

In de vroege 20e eeuw verkondigde architect Le Corbusier zijn ideeën over huizenbouw. Ascetisch en schoon, ordelijk en sober: dat waren zijn kernpunten. In het modernisme stond functionaliteit voorop. De Botton kan zich niet vinden in de visie van Le Corbusier. Behalve functionaliteit verlangen we ook dat een gebouw ‘een bepaalde aanblik biedt’.

John Ruskin had volgens de Botton een bredere kijk op de dingen. Die schreef dat we van gebouwen twee zaken verlangen: ze moeten ons onderdak en bescherming bieden en ‘we willen dat ze tot ons spreken – tot ons spreken over alles wat we belangrijk vinden en waar we aan herinnerd moeten worden’. De Botton voegt eraan toe dat Le Corbusier en zijn collega-modernisten prat gingen op functionaliteit, maar dat ze wel degelijk oog hadden voor esthetiek. Als huizen spreken over wat we belangrijk vinden, dan vertellen modernistische bouwwerken ons een verhaal over de toekomst, over het nieuwe, moderne leven.

Ook kantoorgebouwen vertellen een verhaal. In de film

T
h
e

A
p
a
r
t
m
e
n
t

van Billy Wilder is Mr. Baxter, een rol voor Jack Lemmon, werknemer bij Consolidated Life, een verzekeraar in Manhattan. Het verhaal speelt in 1959 en in plaats van compu-

terschermen hebben de werknemers rekenmachines en een Rolodex op hun bureau. Het kantoorgebouw van Consolidated Life reikt naar de wolken. In het begin van de film zit Baxter op de 19e verdieping en is hij niet meer dan een schakel in de ketting, een doodgewoon fruitvliegje. Wilder zoemt uit en laat de 19e verdieping zien: honderden identieke bureaus met identieke rekenmachines. De verzekeraars beginnen op klokslag hetzelfde tijdstip en aan het eind van de werkdag klinkt een bel, net zoals op school. De heren zetten hun hoeden op, de dames knopen hun nette jassen dicht en de liften stromen vol. Hoe hoger je je in het kantoorgebouw begeeft, hoe belangrijker de spelers worden. Baxter schopt het uiteindelijk tot de 27e verdieping. Hij doet dat via sluiptwegen, laat zijn bazen gebruikmaken van zijn appartement voor hun clandestiene rendez-vous. ‘You’re on your way up, Buddy boy’, roepen de bazen hem lachend toe, wanneer hij hen de sleutel van zijn flat overhandigt.

Het verhaal van *The Apartment* is er een van verticale lijnen.

Hoe

H O G E R,

hoe

Belangrijker,

maar ook: hoe **CO**RYA**U**PTER.

Miss Kubelik, vertolkt door Shirley MacLaine, is het meisje dat de lift bedient. Zij is de verbinding tussen hoog en laag, letterlijk en figuurlijk. Haar morele kompas is onbetrouwbaar. Alleen in de liefde is ze gedesorienteerd, tot ze Mr. Baxter ontmoet. Er zijn meer Hollywoodfilms waarvan de vorm van een kantoorgebouw – de rechte lijn naar de hemel (of is het de hel?) – onthult wat voor verhaal we mogen verwachten: *The Hudsucker Proxy* van Joel Coen, *The Best of Everything* van Jean Negulesco.

Volgens Alain de Botton vinden we een gebouw misschien wel

Aantrekkelijk

of juist

LELIJK

omdat de vormen en

contouren ervan associaties oproepen. Soms herkennen we iets of iemand in het gebouw. Zo herinnert The Sage, een centrum voor muziek en performancekunst in het Engelse Gateshead, ons aan een egel, zien we in het Maleisische congresgebouw Hijjas Kasturi een agressieve kever. Onze gewoonte om karaktertrekken toe te schrijven aan de materiële wereld die ons omringt, beperkt zich niet tot gebouwen. Ook gebruiksvoorwerpen en meubilair kunnen op ons deemoedig, ontvankelijk of juist star en koptig overkomen. 'We willen dat onze slaapkamers associaties met sereniteit oproepen, onze stoelen metaforen zijn voor gulheid en harmonie, en onze waterkranen een air hebben van eerlijkheid en vastberadenheid', aldus de Botton.

Het was de Franse auteur Stendhal die schreef dat schoonheid de belofte is van geluk. Alleen bestaan er evenveel soorten schoonheid als er ideeën zijn over geluk. De Botton meent dat onze ideeën over schoonheid sterk verweven zijn met de waarden die we belangrijk vinden. 'We wenden ons tot behang,

bankjes,

schilderijen en

straten om het weglekken van ons ware ik

tegen te gaan', schrijft hij. Door ons te omringen met meubelen,

behangpapier,

vloerbedekking en

kleuren die iets over ons waarde-

systeem vertellen, herinneren we ons aan wat goed is, wat belangrijk is. Dan zijn bouwwerken en meubelen 'als een presse-papier' die associaties, gedachten op hun plaats houdt. Wie soberheid en eenvoud hoog in het vaandel draagt, zal dat laten merken in het interieur. Een onopzichtige aankleding, eenvoudige lijnen, de afwezigheid van kleuren en franjes: dat is schoonheid voor die bewoner.

Hoe moet het dan met kantoren waar werknemers met verschillende waarde-

systemen en smaken elkaar treffen? De Botton reikt onrechtstreeks het antwoord aan in zijn boek. In 1923 ontwierp Le Corbusier een reeks arbeidershuisjes voor de werknemers van de Frugès-fabrieken, nabij Bordeaux. De huizen waren onversierde blokkendozen met platte daken en kale wanden. 'Binnen enkele jaren hadden de werknemers hun vrijwel identieke corbusiaanse kubussen veranderd in volkomen van elkaar verschillende, gepersonaliseerde onderkomens', schrijft de Botton. Zo gaat het ook in onze kantoorruimtes. We maken van onze hoek een ruimte die iets vertelt over onszelf. Een foto, een schilderij, een voorwerp: het zijn manieren om de eindeloze herhaling te doorbreken. De JPod'ers zijn ondergebracht in identieke *cubicles*, maar het gekopieerde patroon is bezaaid met chipszakken, chocoladereepwikkels en boeken. In *The Apartment* valt er op de 19e verdieping niet één persoonlijk accent te bespeuren. Alle bureaus zien er volstrekt identiek uit en daarmee benadrukt de regisseur de machinale kant van de werknemers. In die omgeving kan je van het personeel niet verlangen dat het tot meer in staat is dan wat geratel op de rekenmachine. De omgeving is strak, geordend en vrij van afleidingen. Dit is robotachtige efficiëntie ten top.

De Botton is ervan overtuigd dat ideeën over schoonheid persoonlijk zijn. Wel zijn er enkele principes die het strikt individuele overstijgen. Veel van onze gebouwen, meubelen en gebruiksvoorwerpen stralen

ORDE

uit.

We willen niet voortdurend verrast worden, patronen

patronen

patronen

patronen

patronen

patronen

patronen

patronen

patronen

patronen

patronen zijn troostend. Een ander be-

langrijk principe is harmonie, bijvoorbeeld de harmonie tussen contrasterende materialen zoals beton en hout. Net zoals we dat doen in onszelf brengen we in onze habitat

diverse aspecten met elkaar in balans. Elegantie is het derde principe dat de Botton aanstipt. Schoonheid is pas elegant als ze een zweem van moeiteloosheid uitstraalt. Het laatste principe heeft te maken met de manier waarop gebouwen/voorwerpen zich verhouden tot wat hen omringt en met de onderlinge relaties tussen lijnen en versieringen op gebouwen en voorwerpen. Een hypermoderne wolkenkrabber kan er op zich bewonderenswaardig uitzien maar totaal misstaan in een vlak, ruraal landschap. In 1896 verscheen *The Tall Office Artistically Considered* van Louis Sullivan. Volgens de auteur vloekten de ornamentale motieven van de vroegste wolkenkrabbers met de verticale lijn. De versieringen volgden namelijk een horizontale lijn. Wolkenkrabbers moesten 'louter en alleen hoogte tot uitdrukking brengen', interpreteert de Botton Sullivans visie.

'Als toeristen krijgen we vaak te horen dat we een museum moeten bezoeken', vertelt de Botton tijdens ons gesprek. Hij pleit voor een erkenning van een andersoortige esthetiek. 'De kunstwereld veronachtzaamt de industrie en het kantoorleven en dat vind ik kwalijk.'

De Botton benadrukt dat visies op schoonheid cultuurgebonden kunnen zijn. Terwijl wij westerlingen het mos op onze tuinpaden wegkrabben en de ramen van onze huizen laten blinken, vindt de Japanse schrijver Junichiro Tanizaki de aanblik van zoveel orde onaantrekkelijk. In *Lof der schaduw* (1933) schrijft hij: 'We voelen ons niet gauw op ons gemak bij dingen die glimmen en glanzen.' De onvolmaaktheden herinneren Japanners eraan dat frustraties en vergankelijkheid deel uitmaken van het leven.

Hoe ziet het kantoor van de toekomst eruit? Het lijkt alsof Jacques Tati met zijn film **Play-----time** antwoord wou geven op die vraag. Monsieur Hulot, vertolkt door Tati, loopt verloren in een hypermoderne wereld van staal en glas. Het kantoorgebouw waar hij een afspraak heeft, is grijs en brandschoon. De vloeren glanzen als in een poetsmiddelreclame. We zien het kantoor niet alleen, we horen het ook. Het zuigende geluid van een moderne sofa, de monotone ventilatie, de zip van de rits aan de tas van een Amerikaanse zakenman. Hulot raakt de weg kwijt in het labyrint van *cubicles*. Allemaal zijn ze grijs en hun buitenmuren bestaan uit archiefkasten. 'Zou de toekomst er zo uitzien?', vroeg Tati zich af in deze film uit 1967.

In *BBC News Magazine* (2/8/13) laat Lucy Kellaway haar blik dwalen over het kantoor van de toekomst. Ze spot een collega die zijn was laat drogen naast zijn werktafel. Net als bij zoveel andere kantoorwerkers is bij hem de grens tussen werkruimte en thuis vervaagd. We shoppen op kantoor, mailen er onze vrienden, gaan er sporten.

Onze thuis doet dan weer kantoorachtig aan. We houden er *conference calls*, checken onze mail, zijn stand-by. Volgens Kellaway zijn het de technologische ontwikkelingen van de voorbije 20 jaar die de grenzen tussen de twee zo goed als opgeheven hebben. Vroeger lieten we een wereld achter ons bij het verlaten van het kantoor. We waren hooguit bereikbaar op de vaste lijn.

Naast technologie heeft een meer relaxte *dress code* een grote impact gehad op de manier waarop we denken over onze werkruimte. De Apple-topmannen presenteerden in 1984 hun nieuwste producten in grijze *hoodies*. Als we er op kantoor informeel mogen bijlopen, kunnen we net zo goed thuis in onze pyjama werk verzetten.

Is thuiswerken het antwoord? Yahoo voerde het in om er onlangs op terug te komen. De sfeer werd te laks, het kantoor was op vrijdagen zo goed als leeg. Nu proberen sommige bedrijven de werkruimte zelf gezelliger te maken, huiselijker, minder kil. Bij Google Londen hangt er gebloemd behangpapier aan de muren en vallen er gezellige lampenkappen te bespeuren.

'Krijg
jij
geen l e e g gevoel

in
je
ziel
wanneer
je
een lege to-dolijst hebt?'

vraagt een JPod'er aan een collega. Ons werk mag dan af en toe weinig verheffend lijken, het zorgt ervoor dat we behoed blijven voor gevoelens van nutteloosheid en leegte. Het zorgt ervoor dat we niet gaan piekeren over het leven, over wat had kunnen zijn. 'Weet je, ik heb vele uren in een kamer doorgebracht, nadenkend. Ik ging me vervelen en werd depressief', vertelt de Botton mij. 'Er valt veel te zeggen voor een druk en bezig bestaan.' De Botton vindt het jammer dat veel filosofen minachting hebben voor het werkleven. 'Wie zegt dat de kerel die om de 10 minuten naar zijn BlackBerry kijkt, slechter bezig is dan de intellectueel die enkel nadenkt over het leven?'

En dan is er een filosoof zoals Michel de Montaigne die jarenlang nadacht en

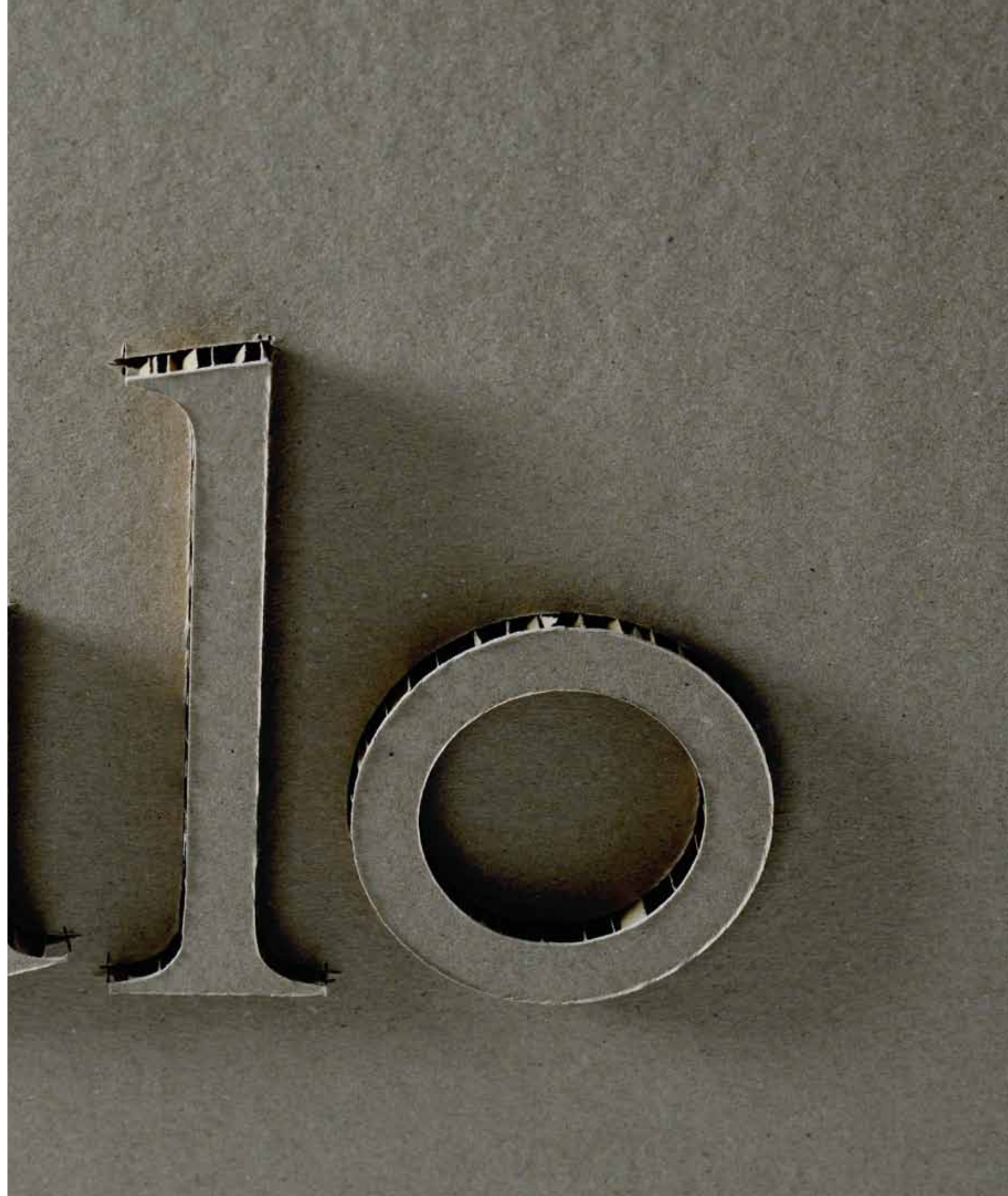
schreef om uiteindelijk tot de conclusie te komen dat hij het liefst wou sterven 'in actie'. De Franse denker leek het wel iets om zijn laatste adem uit te blazen tijdens het planten van kolen. Hij had een groot respect voor eenvoudig werk. Of om het te zeggen met de woorden van de Botton: 'Ons werk zal in elk geval een afleiding zijn geweest, het zal

een
perfecte

Z E
I E
A P
B

hebben gevormd om onze drang naar perfectie op te projecteren, het zal onze onmetelijke zorgen tot een paar relatief kleine en haalbare doelen hebben beperkt, het zal ons een gevoel van bekwaamheid hebben verleend, het zal ons op deugdzame wijze hebben vermoeid, het zal voor brood op de plank hebben gezorgd. Het zal ons voor grotere ellende hebben behoed.'

KATHY MATHYS

1980

1987

Bulo biedt een complete kantoorlook aan met alles erop en eraan: van bureaus en stoelen tot gordijnen, verlichting en planten.

In twintig jaar tijd groeit Bulo uit tot het synoniem van kwalitatief kantoormeubilair. Het bedrijf bereidt zijn internationale groei voor en brengt in 1987 de verschillende diensten samen in een nieuwe hoofdzetel in Mechelen, op de industriezone Noord langs de E19, die Antwerpen met Brussel verbindt.

Designers doen meer dan nieuwe objecten bedenken. Ze graven in onze cultuur en maken mogelijk wat eerst als onmogelijk beschouwd werd. Designers zijn denkers én doeners. Maar vooral mensen die het verschil maken. Bulo heeft eigen designers in huis, maar gaat ook graag in zee met ontwerpers van buitenaf. Stuk voor stuk grensverleggende mensen voor wie de passie nooit ophoudt.

D ES IG NERS

BRAM BOO

WILD IN DE NATUUR

Ontwerper Bram Boo leeft en werkt in een bos in een deelgemeente van Sint-Truiden. In zijn atelier zoekt hij al doende naar nieuwe vormen. ‘Dat zelf uitproberen geeft me het meeste voldoening. En weet ik het even niet meer, dan zoek ik de natuur op. Gewoon de deur uit en het bos in.’

Zit hij niet in zijn bos, dan is hij aan het werk in zijn woonst, die tevens als werkplek dienstdoet. Bij het binnenkomen vallen we haast over de eigen ontwerpen en prototypes. Hout staat er in dikke planken tegen de muur. Er is een stoel, een kleine fauteuil, een tafel, een laptop, een rist boeken ook. Soms ruimt hij op, meestal lukt dat niet. Op de tussenverdieping staan de voorlopers en de uiteindelijke *Overdose* die hij voor Bulo ontwikkelde. Het zijn versies die evolueerden met de jaren, maar vooral de samengang van verschillende functies gemeen hadden. ‘Ontwerpen is vaak een traag proces. Je komt niet meteen aan het beste wat je kan maken.’

Bram Boo had de voorbije jaren de media mee. Mooie jongen, beetje *bad boy*-imago, selfmadedesigner en ook: zoon van een artistiek bevlogen moeder en van Bram Bogart, bekend kunstenaar die in 2012 overleed. En spreken met hem is een unieke ervaring: de ontwerper vertelt zo intens dat je merkt dat hij heel even tijd en context lijkt te vergeten. Zoals bij het tonen van nieuw werk: ‘Kleine bureautjes van karton. Ze worden ondersteund door een cirkelvorm. Ik maak ze momenteel in karton, wat me allerlei mogelijkheden geeft. Het materiaal geeft me vrijheid; ik kan er wel tien versies van maken op één week tijd. Ik kan naar believen toevoegen en weglaten. En bovendien is dit op en top ecologisch. Maar qua afwerking ben ik er nog niet.’ Het zegt veel over de man. Dit is een doener. Iemand die geen schrik heeft om het zelf uit te proberen. Boo: ‘Al doende een ontwerp ontwikkelen is zowel denken als doen. Je mag er ook niet te veel over zitten talmen, je moet er gewoon aan beginnen. Ook al lijkt de oplossing niet evident, er komt altijd iets uit de bus. En dikwijls iets anders dan wat je in het begin dacht.

En dat andere is net boeiend.’ Het maken en experimenteren boeit Boo het felst. ‘Dan weet ik meteen of het werkt of niet.’ Neem nu *Overdose*, een ontwerp dat startte vanuit de gedachte aan chaos. Veel chaos die ingedijkt kon worden. Chaos waar hij orde in wou brengen. ‘Ik zag mijn eigen werkplek en de mix van documenten en stapels boeken. Allemaal verhalen waarmee ik bezig ben. Ik wou een bureau waarin ik snel dingen kon wegbergen om ze nadien weer even snel bij de hand te hebben. Het ontwerp kwam in een laatste rechte lijn terecht toen ik door Brussel reed en er op een hoek het huisvuil bijeen zag staan. Ik wist het meteen.’

‘Bekijk je de *Overdose* van vooraan, dan zie je niks van de vele papieren. Alles zit verstopt. Het ontwerp groeide vanuit eerdere ontwerpen, zoals de *Paparazzi Chair* en de *Lazy Desk*. Creativiteit of een dosis georganiseerde chaos kan altijd van pas komen op kantoor. Stukken uit de *Overdose*-collectie gaan de gebruiker emotioneel raken zonder af te doen aan hun primaire functie. Hun aanwezigheid valt op in een normaal kantoorlandschap waar repetitie primeert. Het is een kwestie van de juiste balans vinden. Zelf zou ik moeite hebben met een dagtaak in een basiskantoor vol grijze meubelen. Ik haak gegarandeerd af.’

Hij houdt van hout. Het is warm. Het leeft onder zijn vingers, als hij het aanraakt en streelt. ‘Hout is nog altijd een van de beste producten en heeft nog mooie dagen voor zich. Als grondstof heeft het de beste ecologische afdruk. Een boom gebruikt de energie van de zon om te groeien en legt CO₂ vast in het hout, wat zijn impact heeft op de klimaatverandering. Historisch gezien is voor het meubel alles met hout begonnen. Daarna kwam metaal en nog later kunst-

*‘Ontwerpen is vaak een traag proces.
Je komt niet meteen aan het beste
wat je kan maken.’*

Overdose

Bureau, kast en organizer: MDF bekleed met Europese eikfineer.
Tafelblad: MDF poedercoated leliewit.
Afmetingen bureau inclusief boxen: 2313 × 1303 × 1410 mm h.

stof. Nu zijn we weer bij hout aanbeland. Hout biedt zoveel meer boven op dat duurzame aspect. Al denk ik wel dat er naast hout nog meer materialen blijvers zijn. Kunststof kan je niet wegdenken uit het designlandschap. Maar ik koppel dat allemaal aan een doordacht nadenken over wat je wel of niet op de markt brengt. Hoezeer het emotioneert. Wat het precies toevoegt aan wat al bestaat. En hoe kwalitatief het product is.' Bram Boo houdt nooit op met denken over straks. Hij blijft doorbomen over duurzaamheid, materiaalkeuze, ecologische afdruk en zelfs de maakbaarheid van de maatschappij. 'Ach, er is zoveel dat op losse schroeven staat. We worden verplicht van een en ander te veranderen. Lakken, verven, het zal allemaal op een andere manier moeten gebeuren. Het zal ook leiden tot nieuwe producten en zelfs nieuwe grondstoffen, daar ben ik zeker van. Maar we hebben serieus lobbywerk en politieke beslissingen nodig om die evolutie te versnellen. Een voorbeeld: als bepaalde speelgoedjes die in goedkopelonenlanden geproduceerd worden ongezond zijn voor kinderen, dan moeten die verboden worden. Punt. Het logische gevolg zal zijn dat fabrikanten op andere producten gaan inzetten. Dat kan snel gaan. Ik wil dus niet aan doemdenken doen. De natuur herstelt zich altijd, we hebben al veel verloren, maar we houden nog veel over, zeker als we nu de knop omdraaien.'

'Ach, er is zoveel dat op losse schroeven staat. We worden verplicht van een en ander te veranderen.'